

Геополітика природи

Кліматична криза вимагає глобальної відповіді. Але політики, замість того щоб наводити мости, посилюють чвари.

Останніми роками систему багатосторонніх відносин (мультилатералізм) потрясла ціла низка тектонічних геополітичних зрушень – від російської війни проти України до американського суперництва з Китаєм. Хоча багато наслідків цих зрушень (від різкого зростання цін на продовольство та енергоносії до підвищення ризику початку великого конфлікту) активно обговорюють, необхідно приділяти більше уваги їхньому впливу на зусилля з боротьби з багатогранною кліматичною і природною кризою.

Геополітичні зміни, які ми зараз спостерігаємо, загрожують розколоти світопорядок на дві частини. Ключовою ознакою цього розколу стало рішення багатьох країн Глобального Півдня підтримати (або щонайменше не засуджувати) повномасштабний напад Росії на Україну торік, незважаючи на старання Заходу ізолювати і покарати Кремль.

Ба більше, група БРІКС, до якої входять кілька великих країн із новою економікою (Бразилія, Росія, Індія, Китай і ПАР), що постійно намагається створити альтернативу міжнародним інститутам під управлінням Заходу, може розширитися: уже 19 країн виявили інтерес до вступу до її лав. Ведуться навіть дискусії про створення нової валюти БРІКС, яка кине виклик глобальному пануванню долара США.

Одночасно Китай активно працює над розширенням міжнародного використання своєї валюти – юаня – і вже досяг у цьому певних успіхів. Наприклад, нещодавно президент Бразилії Луїс Інасіу Лула да Сілва ухвалив рішення, що полегшують торговельні розрахунки між Китаєм і Бразилією в юанях.

Геополітичні зміни, які

Навіть у найкращі часи важко сформувати спільне відчуття мети та організувати

*ми зараз спостерігаємо,
загрожують розколоти
світопорядок на дві
частини*

скоординовані дії, необхідні для боротьби з кліматичною та природною кризою. А у світі, який характеризується недовірою, суперництвом, бюджетними обмеженнями і політичними пріоритетами, що різняться, це завдання видається майже неможливим. І незважаючи на це, багато хто – особливо на Глобальній Півночі – замість того щоб наводити мости, поглиблює розбрат.

Як приклад можна навести новий закон Євросоюзу, який забороняє імпорт продукції, пов'язаної з вирубкою лісів. Цей закон вимагає від компаній, які продають в ЄС такі товари, як кава, м'ясо та соя, надавати докази, які можна перевірити, що ця продукція не була вирощена на землі з нещодавно вирубаним лісом. Закон зустріли зі схваленням зелені активісти та європейські політики. Але цей захід натрапив також і на серйозну критику, причому не тільки з боку агробізнесу, який намагається ухилитися від фінансових витрат, викликаних знищенням природи. Незабаром після ухвалення цього закону уряди Бразилії та Індонезії подали до Світової організації торгівлі лист (підписаний 14 країнами – членами СОТ), у якому висловлюється жаль, що Євросоюз воліє ухвалювати «закони в односторонньому порядку», а не розвивати «міжнародне співробітництво». Відмовившись проводити консультації з відповідними країнами, ЄС вигдав «дорогі й непрактичні вимоги до геолокалізації та відстеження походження», що стосуються «невизначеного і дискримінаційного» списку товарів.

Ринок добровільних вуглецевих одиниць, як і новий ринок одиниць біорізноманіття, також сповнені недоліків. У багатьох країнах критики скаржаться, що ці ринки не допомогли домогтися переконливого «додаткового» скорочення обсягів вуглецю в атмосфері. Показовими стали скандали з приводу повсюдних недоліків у сертифікації вуглецевих одиниць у природних проєктах. Зі свого боку, лідери з країн Глобального Півдня наголошують на нерівності, яку закріплюють ці ринки: на Глобальному Півдні вуглецеві одиниці купують лише за \$5-10, а потім продають їх у Європі за ціною \$100 і вище.

Лідери країн, що розвиваються, підкреслюють небажання багатих країн фінансувати збереження наявних лісів. На нещодавньому саміті «Один ліс» (його спільно проводили президент Габону Алі Бонго Ондімба та президент Франції Емманюель Макрон) міністр довкілля Габону Лі Вайт зазначив, що ліси є одними з важливіших у світі поглиначів вуглецю і тому «потенційно здатні забезпечити

20-30 відсотків розв'язання проблеми зміни клімату». Вуглецеві одиниці могли б допомогти спрямувати фінансування на цілі збереження лісів, але лише в тому разі, якщо їх купуватимуть за справедливими та передбачуваними цінами.

Лідери країн, що розвиваються, підкреслюють небажання багатих країн фінансувати збереження існуючих лісів

Існують порівняно прості способи поліпшити взаємодію і прискорити прогрес на шляху до досягнення загальних кліматичних і природних цілей. Наприклад, закон ЄС про боротьбу з вирубкою лісів міг би мати більший ефект (і надихати на ефективнішу співпрацю), якби містив підтримку заходів, що сприяють просуванню, а не ігноруванню необхідного законодавства в зачеплених країнах. Крім того, спираючись на висновки, представлені під час саміту «Один ліс», багаті країни могли б підтримати ідею платежів за послуги екосистем тим країнам, які зберігають свої ліси, а також ідею запровадження мінімального цінового порогу для вуглецевих одиниць і одиниць біорізноманіття.

Підтримати перехід до розширення співпраці за межами G7 міг би і «Альянс природно-позитивної економіки», про створення якого нещодавно оголосила «Велика сімка». Альянс задуманий як «майданчик для обміну знаннями та створення інформаційних мереж на добровільних засадах і у співпраці з приватним сектором і громадянським суспільством». Ключ до успіху – концентрація уваги на тому, як досягти природних і кліматичних цілей, не збільшуючи вже наявних технологічних переваг і не створюючи нових торговельних бар'єрів. Натомість акцент має робитися на інклюзивності та рівності.

Головування Бразилії у «Великій двадцятці» у 2024 році та її роль організаторки Конференції ООН зі зміни клімату у 2025 році (COP30) також відкривають низку важливих можливостей. Будучи найвпливовішим у світі представником країн, що розвиваються, багатих на природні ресурси, Бразилія могла б використати ці майданчики для мобілізації активнішої підтримки країн, що виконують основну частину роботи із захисту клімату та збереження природи, хоча вони найменшою мірою сприяли початку кризи, з якою ми зіткнулися. Головне завдання – перетворення глобальної економіки та фінансової архітектури для досягнення цілей сталого розвитку.

*На краще чи гірше, але
природа і клімат
стануть частиною нової
геополітики*

На краще чи гірше, але природа і клімат стануть частиною нової геополітики. Альтернативою інклюзивним підходам буде не уповільнення темпів прогресу, а потенційно його повна відсутність. Подібно до того, як Росія переспрямувала свій експорт енергоресурсів до країн, що не підтримали західні санкції, експортери продовольства, які зіштовхнулись із фактичними «санкціями» ЄС через вирубку лісів, можуть просто знайти нових покупців для своїх товарів. У цьому разі програють усі, зокрема й природа.

Якщо не використовувати підходи, орієнтовані на співпрацю, тоді країни, багаті на природні ресурси, можуть навіть вирішити створити клуб суверенних експортерів, щоб покращити для себе умови торгівлі. Цим уже давно займається ОПЕК для країн – виробників нафти. Бразилія, Індонезія та Демократична Республіка Конго, які володіють найбільшими у світі тропічними лісами, вже сформували альянс, який має на меті, по суті, чинити тиск на багатий світ, вимагаючи фінансування зусиль зі збереження лісів.

Такі рішення, як закон ЄС про боротьбу з вирубкою лісів або добровільні ринки вуглецевих одиниць, можуть видаватися кроками в правильному напрямку. І вони можуть принести короткострокові вигоди. Однак вони відчужують світ, що розвивається, причому саме в той момент, коли відбувається глобальне геополітичне перегрупування, тому їхні довгострокові витрати можуть виявитися занадто високими.

(c) Project Syndicate 2023

Саймон Задек

Саймон Задек (Simon Zadek) - письменник і консультант з питань бізнесу та сталого розвитку, виконавчий директор NatureFinance.

